

ภูมิคุ้มกันทางอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*

THE SUFFICIENT OCCUPATION IMMUNITY OF COMMUNITY ENTREPRENEURS IN NORTHEASTERN THAILAND

เบญญาภา อัจฉฤกษ์

Benyapa Atcharoek

ไพวรรณ ปุริมาตร

Paiwan Purimart

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

E-mail: joybenyapa@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภูมิคุ้มกันทางอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) สร้างภูมิคุ้มกันทางอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน 3) นำเสนอรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันทางอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 265 คน ผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ จำนวน 25 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายอธิบายและพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ภูมิคุ้มกันทางอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 1) ด้านจิตใจ มีความภาคภูมิใจในการประกอบอาชีพ 2) ด้านสังคม มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน 3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

* Received 9 May 2019; Revised 15 May 2019; Accepted 17 May 2019.

สามารถใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน 4) ด้านเทคโนโลยี มีการพัฒนาเทคโนโลยีภูมิปัญญาให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนสามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาวิสาหกิจของได้อย่างเหมาะสม 5) ด้านเศรษฐกิจ ดำรงชีวิตอย่างพออยู่พอกินสมควรตามอัตภาพ

2. สร้างภูมิคุ้มกันทางอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ก่อให้เกิดหลักสูตรการฝึกอบรมการทอผ้าไหมให้ได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน และมีการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต โดยใช้หลักพอประมาณ หลักเหตุผล หลักภูมิคุ้มกัน ส่งผลให้กลุ่มเกิดความยั่งยืนในการประกอบอาชีพ

3. รูปแบบภูมิคุ้มกันทางอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ Model Terms ซึ่งเป็นต้นแบบ ในการสร้างภูมิคุ้มกันทางอาชีพแบบพอเพียง อาศัยระบบภูมิคุ้มกันด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้านเทคโนโลยี และด้านเศรษฐกิจ

คำสำคัญ : ภูมิคุ้มกันทางอาชีพ, ความพอเพียง, วิสาหกิจชุมชน

Abstract

This research has the objective of 1) study about The Sufficient Occupation Immunity of Community Entrepreneurs in Northeastern Thailand, 2) create The Sufficient Occupation Immunity of Community Entrepreneurs, 3) present model of The Sufficient Occupation Immunity of Community Entrepreneurs. The research methodology is mixed between quantitative and qualitative, collected the data from sampling group of 265 persons, the respond of the interview of 26 responds, collected the data by the questionnaire and interview, analyzed the data by using statistic, percentage, means, standard deviation, in-depth interview by using the analyzing with description and explanation.

The findings are as follows:

1. The Sufficient Occupation Immunity of Community Entrepreneurs in Northeastern Thailand including; 1) Mind; being proud in their occupation, focus on morality in their occupation, 2) society; assist and sacrifice for the public benefit, 3) Natural resources and environment; could be using the natural resources and environment for high benefit of the community, 4) Technology; develop the technology and knowledge as the beneficial of the community and could apply such technology for prosper usage in enterprise's development, 5) Economy; could be with sufficient and self-reliance.

2 . Create The Sufficient Occupation Immunity of Community Entrepreneurs in Northeastern Thailand; make the standard of silk weaving course in the community and living the life with sufficient economy. It is follows the principle of moderate, reasonable, immunity that affects to the community as prosperous in their occupation

3 . Model of The Sufficient Occupation Immunity of Community Entrepreneurs in Northeastern Thailand follow the Model Terms as a prototype to create The Sufficient Occupation Immunity of Community Entrepreneurs by immunity of mind, society, natural resources and environment, technology and economy

Keywords: The Occupation Immunity, Sufficient, Community enterprise

บทนำ

ในปัจจุบันโลกของเราต้องเผชิญกับวิกฤตต่าง ๆ มากมายไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ สังคม หรือแม้กระทั่งชีวิตความเป็นอยู่ที่ไม่อาจจะปฏิเสธความวุ่นวายของสังคมโลกได้ ทุกประเทศต่างต้องการที่จะพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ซึ่งการพัฒนาประเทศมีทั้งผลดีและผลเสีย ประเทศไทยก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่กำลังก้าวไปสู่ประเทศพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น การศึกษา สาธารณสุข สาธารณูปโภค เป็นต้น ซึ่งสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ความ

พอเพียงในการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นเงื่อนไขพื้นฐานที่ทำให้คนไทยสามารถพึ่งตนเองและดำเนินชีวิตไปได้อย่างมีศักดิ์ศรีภายใต้อำนาจและความมีอิสระในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง ความสามารถในการควบคุมและจัดการเพื่อให้ตนเองได้รับการสนองต่อความต้องการต่างๆ รวมทั้งความสามารถในการจัดการปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง ซึ่งทั้งหมดนี้ถือว่าเป็นศักยภาพพื้นฐานที่คนไทยและสังคมไทยเคยมีอยู่แต่เดิม ต้องถูกกระทบกระเทือนซึ่งวิกฤตเศรษฐกิจจากปัญหาพองสบู่และปัญหาความอ่อนแอของชนบท รวมทั้งปัญหาอื่น ๆ ที่เกิดขึ้น ล้วนแต่เป็นข้อพิสูจน์และยืนยันปรากฏการณ์ได้เป็นอย่างดี (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2560)

กระบวนการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น ควรเป็นไปตามลำดับขั้นตอน เริ่มจากการพึ่งตนเองในระดับครอบครัวในเรื่องปัจจัยสี่แล้วจึงพัฒนาตนเองให้สามารถอยู่ได้อย่างพอเพียง ด้วยการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้และอดออมให้พอมีพอกินพอใช้ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น แก้ไขปัญหาตามเหตุและปัจจัยด้วยความสามารถและศักยภาพที่ตนเองมีอยู่ก่อนคิดพึ่งผู้อื่น เมื่อมีความเข้มแข็งและเป็นอิสระแล้ว จึงพัฒนาขึ้นมาเป็นการแลกเปลี่ยนในขั้นพึ่งพากันและกัน นำไปสู่การรวมกลุ่มกันในระดับชุมชนและท้องถิ่น และทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม โดยมีการจัดการความรู้และกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ให้ค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเอง ได้รับอำนาจและสิทธิในการเข้าถึงและจัดการทรัพยากรสามารถตัดสินใจได้อย่างอิสระ และจัดการทุนของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่น เพื่อบรรเทาปัญหาความยากจนในชุมชน และมีธรรมาภิบาลในการจัดการองค์กรชุมชนท้องถิ่นจนสามารถพึ่งตนเองในระดับชุมชนท้องถิ่น แล้วจึงพัฒนาเครือข่ายสู่ภายนอกกับชุมชนอื่นแบบช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2551)

การพัฒนาปัจจุบันจึงมุ่งเน้นที่ชุมชนและมีการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน เช่น โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ฯลฯ ซึ่งกลุ่มต่าง ๆ ที่ก่อตั้งขึ้นเหล่านี้ คือ วิสาหกิจชุมชน (Community Enterprises) เป็นนโยบายรัฐบาล ซึ่งมีแนวคิดว่ ปัญหาของประเทศในภาพรวม ประชาชนมีหนี้สินเพิ่มขึ้นสามารถแก้ไขได้ด้วยการที่ประชาชนรู้จักนำสินทรัพย์ที่มีอยู่ทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้น สามารถขจัดปัญหาความยากจน เป็นการสร้างรายได้และอาชีพที่ยั่งยืน ความคาดหวังที่มีต่อวิสาหกิจชุมชน คือ คนในทุกชุมชนมองเห็นค่าในสินทรัพย์ของตนเองและชุมชน สามารถทำให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้น และนำมาเป็นปัจจัยสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน วิสาหกิจชุมชนจึงไม่ได้เป็นเพียงธุรกิจแต่เป็นกระบวนการเพิ่ม

มูลค่าแก่ทรัพยากรให้ชีวิตด้วยความคิดสร้างสรรค์ในการจัดการทุนของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้วิสาหกิจชุมชนเป็นอีกแนวทางหนึ่งของการพัฒนาชุมชนมีปรัชญาอยู่ที่เศรษฐกิจ การพึ่งตนเองเป็นเป้าหมายหลัก วิสาหกิจชุมชนเป็นการสร้างรากฐานชีวิต รากฐานเศรษฐกิจชุมชน มีลักษณะเป็นองค์กรรวมและบูรณาการไม่แยกส่วนกัน ซึ่งมีความหลากหลายทางชีวภาพพึ่งพาอาศัยเกื้อกูลกันก่อให้เกิดผลวิคุณ (เสรี พงศ์พิศ, 2550)

หน่วยงานภาครัฐ เอกชน หรือแม้แต่องค์กรพัฒนาเอกชน ได้น้อมนำเอาพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้เป็นหนึ่งแนวทางหลักในการพัฒนาประเทศ โดยการพัฒนาเศรษฐกิจให้ถึงระดับรากหญ้าคือชุมชนและท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม รัฐบาลจึงได้กำหนดแนวทางในการจัดทำแผนงานโครงการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรายได้ สร้างโอกาสให้เกิดการจ้างงานในประเทศ สร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก เสริมสร้างศักยภาพของคนให้มีความรู้ทักษะและฝีมือแรงงานเพิ่มขึ้น ช่วยเหลือวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ก่อให้เกิดการเชื่อมโยงของการผลิตต่อเนื่องภายในประเทศ รวมทั้งสนับสนุนการผลิตและการบริการที่จะก่อให้เกิดรายได้เงินตราต่างประเทศ การดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการทฤษฎีใหม่ 3 ขั้น ขั้นที่ 1 การผลิตเป็นการผลิตให้พึ่งตนเองได้ด้วยวิธีง่าย ๆ ค่อยเป็นค่อยไปตามกำลังให้พอมีพอกินไม่อดอยาก ขั้นที่ 2 รวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ร่วมแรงในการผลิต การตลาด การเป็นอยู่ สวัสดิการ การศึกษา สังคมและศาสนา เพื่อให้พอมีพอกิน มีใช้ช่วยให้ชุมชนและสังคมดีขึ้นไปด้วยกัน ขั้นที่ 3 ร่วมมือกับแหล่งพลังงานตั้งและบริการโรงสี ตั้งและบริการร้านสหกรณ์ช่วยกันลงทุน ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบท ไม่ใช่ทำอาชีพเกษตรอย่างเดียว และระบบเศรษฐกิจพอเพียงน่าจะนำมาใช้เป็นแบบอย่างของการพัฒนาประเทศไทย

วิสาหกิจชุมชนเป็นการประกอบการเพื่อการจัดการทุนของชุมชน โดยคนในชุมชนอย่างสร้างสรรค์ เพื่อสร้างรายได้ และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน นอกจากนี้วิสาหกิจชุมชนยังเป็นองค์ประกอบ ของเศรษฐกิจพอเพียงและเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน สร้างรากฐานที่มั่นคงให้ประเทศ ดังนั้น วิสาหกิจชุมชนจึงเป็นหลักการนำไปสู่การเป็นรากฐานเศรษฐกิจที่มั่นคงและยั่งยืนของระบบเศรษฐกิจระดับประเทศอย่างแท้จริง และรัฐบาลยังเห็นว่าเศรษฐกิจชุมชนซึ่งรวมถึงวิสาหกิจชุมชนด้วยนั้น เป็นพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง แต่มีเศรษฐกิจชุมชน

จำนวนหนึ่ง ที่ยังอยู่ในระดับที่ไม่พร้อมจะแข่ง ชันทางการค้า ทั้งในระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศ สมควรให้มีการส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถในการจัดการ และการพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชน อันจะทำให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้และพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งพร้อมสำหรับการแข่งขันทางการค้าในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นในระดับใด รวมไปถึงการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนไปสู่ผู้ประกอบการขนาดย่อมและขนาดกลางต่อไป

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับ การสร้างภูมิคุ้มกันทางอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พร้อมกับการนำ 1575 หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ อย่างยั่งยืน ซึ่งจะทำให้วิสาหกิจชุมชนให้ขับเคลื่อนไปข้างหน้าและพัฒนาก้าวหน้าต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งจะนำวิสาหกิจชุมชนไปสู่การพึ่งพาตนเอง และการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิคุ้มกันทางอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันทางอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. แหล่งข้อมูล

1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนล่าง ประกอบด้วย 4 จังหวัด คือ วิสาหกิจชุมชนเดชอุดมพัฒนา สมพรสมุนไพร อำเภอมือเมือง จังหวัดนครราชสีมา วิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์หม่อนไหมเสี้ยวน้อย อำเภอมือเมือง จังหวัดชัยภูมิ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดบ้านโคกตาอิม อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ และวิสาหกิจชุมชนศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านสว่างพัฒนา อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 265 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง

1.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐที่ให้การสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนโดยตรง และคณะกรรมการกลุ่มผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน และสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 25 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง

2. เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 แบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้เพื่อเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับภูมิคุ้มกันทางอาชีพ แบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.2 แบบสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้เพื่อเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับภูมิคุ้มกันทางอาชีพ แบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีทั้งแบบสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ขอนหนังสือเพื่อขออนุญาตเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูลกับวิสาหกิจชุมชน จำนวน 4 แห่ง นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขและไปเก็บข้อมูล โดยนำแบบสอบถามไปแจกกลุ่มตัวอย่าง และเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง แล้วนำมาตรวจสอบความถูกต้อง นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่อไป

3.2 การสัมภาษณ์ ได้ดำเนินการด้วยวิธีการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างคำถาม ทำการสัมภาษณ์ตามแนวทางแบบสัมภาษณ์ โดยสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเพื่อหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เกี่ยวกับภูมิคุ้มกันทางอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับภูมิคุ้มกันทางอาชีพ แบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ใช้การวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ เป็นการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยการวิเคราะห์ ภูมิคุ้มกันทางอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ให้เห็นองค์ประกอบตามลักษณะของข้อมูลเชิงประจักษ์ มาประกอบการวิเคราะห์และสังเคราะห์ตามลำดับต่อไป

ผลการวิจัย

1. ภูมิคุ้มกันทางอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.1 ด้านจิตใจ การพึ่งตนเองทางด้านจิตใจมีความสำคัญเป็นลำดับแรกในแง่ของการกระตุ้นให้ บุคคลคิดแสวงหาหลักการและแนวทาง เพื่อนำมาพัฒนาตนเองและสังคม ซึ่งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความภาคภูมิใจในการประกอบอาชีพ ซึ่งก่อให้เกิดความมั่นคงในการดำเนินชีวิต ยึดมั่นในแนวทางคุณธรรมจริยธรรมในการประกอบอาชีพ มีความภาคภูมิใจในอาชีพของตน ร่วมกันกระตุ้นให้กลุ่มดำเนินการตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดซึ่งล้วนแล้วส่งผลให้เกิดความมั่นคงทางด้านจิตใจ

1.2. ด้านสังคม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันตระหนักถึงความรู้สึกสามัคคีในการดำเนินกิจการมีความเสียสละเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีอันดีงามของชุมชน มีกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากฐานรากที่มั่นคงและแข็งแรง ส่งผลให้ชุมชนแข็งแรง และสามารถพัฒนาและพึ่งตนเองได้ สร้างความเชื่อมโยงภายในกลุ่ม เกิดการช่วยเหลือและเกื้อกูลกันในกลุ่ม สร้างการมีส่วนร่วมกับทั้งภายในและ ภายนอกชุมชน มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับกลุ่มอื่น เข้าร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

1.3 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนมีการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลกับสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ตระหนักถึงการฟื้นฟูทรัพยากรเพื่อให้เกิดความยั่งยืน กลุ่มจะมีแนวคิดในการพึ่งตนเองด้านทรัพยากรธรรมชาติ สร้างความสมดุลไม่ตัดหรือเก็บเกี่ยวโดยไม่จำเป็นและ

ทำให้มีใช้อย่างต่อเนื่อง การเน้นส่งเสริมให้มีการปลูกเอง กลุ่มจะรณรงค์ไม่ให้ใช้สารเคมีในการผลิต เพื่อสร้างความปลอดภัยให้กับผลิตภัณฑ์ และสิ่งแวดล้อมในชุมชน

1.4 ด้านเทคโนโลยี กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการพัฒนาเทคโนโลยีภูมิปัญญาให้สอดคล้องและเป็นประโยชน์ต่อชุมชนสามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาวิสาหกิจของท่านได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของสภาพแวดล้อมในชุมชนและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับคนหมู่มาก กลุ่มวิสาหกิจมีการผสมผสานการใช้เทคโนโลยีเพื่อการพึ่งตนเองอย่างสมดุล โดยการนำองค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนและเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการได้รับการสนับสนุนให้ความรู้จากหน่วยงานภายนอก การดำเนินการของกลุ่ม การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษภายในชุมชน ส่วนเทคโนโลยีสมัยใหม่จะใช้ในกระบวนการผลิตและการออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานและตรง ตามความต้องการของผู้บริโภคมากขึ้น

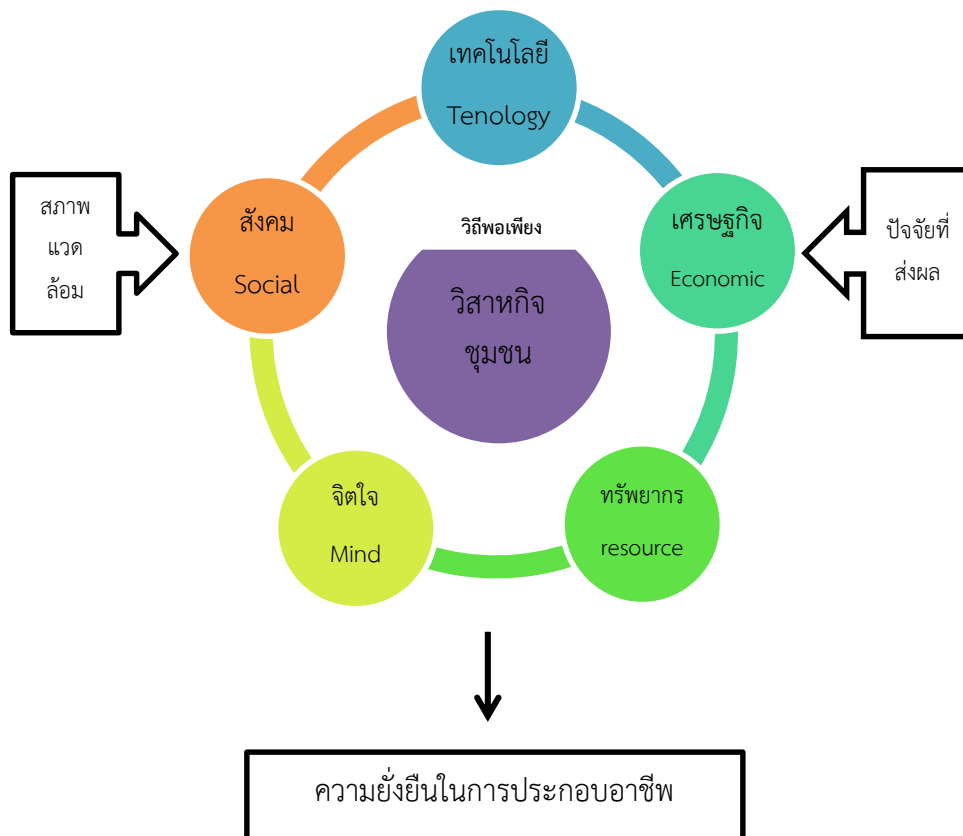
1.5. ด้านเศรษฐกิจ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนดำรงชีวิตอย่างพออยู่พอกินสมควรตามอัตภาพและฐานะของตนมีส่วนช่วยเหลือให้ชุมชนเกิดการเกื้อกูลกันสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและมีกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง มีการวางแผนอย่างรอบคอบในการประกอบกิจการและมีการประยุกต์ใช้หลักการเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตสามารถสร้างรายได้ และลดรายจ่าย การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเริ่มต้นจากการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เพื่อเพิ่มขีดความสามารถและเพิ่มความเข้มแข็งให้กับชุมชน และทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น

2. สร้างภูมิคุ้มกันทางอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ก่อให้เกิดหลักสูตรการยกระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางอาชีพแบบพอเพียง จำนวน 4 หลักสูตร ดังนี้ หลักสูตรที่ 1 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ให้ได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน หลักสูตรที่ 2 กระบวนการพอกย้อมใหม่เพื่อให้ผ่านเกณฑ์มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน หลักสูตรที่ 3 การทอผ้าไหมให้ได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน หลักสูตรที่ 4 การเสริมสร้างทักษะด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้าไหมให้ได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน และผลติดตามการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้รับความรู้ในเรื่องมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ประโยชน์และความสำคัญของการได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน โครงการฝึกอบรมหลักสูตร

ฝึกอบรมนี้มีการจัดกระบวนการอบรมและหลักสูตรการอบรมที่สามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิกและมีความต่อเนื่องให้การสนับสนุนทั้งด้านวัสดุ อุปกรณ์และงบประมาณ ทำให้สมาชิกมีความมั่นใจในกระบวนการผลิตเพิ่มมากขึ้นและคาดหวังว่าผลิตภัณฑ์ของกลุ่มจะมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน อีกทั้งมีการบูรณาการหลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต โดยใช้ 1) หลักพอประมาณ ลงทุนในการทอดผ้าตามฐานะของตน รู้จักพอเพียงในสิ่งที่ตนเองมี รู้จักแบ่งปันให้กับผู้อื่น ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น ประหยัด มีการออมในหมู่สมาชิก ดำเนินชีวิตเรียบง่าย 2) หลักเหตุผล ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ถ้อยทีถ้อยอาศัย อยู่ร่วมกันแบบเครือญาติ ลดภาระค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น ไม่หวังกำไรที่มากเกินไป ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างรู้คุณค่า รู้จักแยกแยะความถูกต้อง 3) หลักภูมิคุ้มกัน สร้างสรรค์สิ่งไร้ค่าให้เกิดประโยชน์ ใช้อย่างรู้คุณค่าและคุ้มค่า สร้างความรักความผูกพันช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เอื้ออาทรต่อกัน ร่วมมือและสร้างพลังสามัคคีในกลุ่มและในชุมชน สร้างความคุ้นเคยกับลูกค้า พัฒนاتนเองปฏิบัติตนตามหลักพระพุทธศาสนา ยึดหลักทางสายกลาง มีความขยัน สื่อสัตย์ ประหยัด อุดหนุน อดกลั้น มีสติ ดำเนินชีวิตอย่างสมดุลมีเหตุมีผลส่งผลให้กลุ่มเกิดความยั่งยืนในการประกอบอาชีพ

3. รูปแบบภูมิคุ้มกันทางอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ Model Terms ซึ่งเป็นต้นแบบ ในการสร้างภูมิคุ้มกันทางอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การประกอบอาชีพที่มั่นคงภายใต้การรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มจะต้องอาศัยระบบภูมิคุ้มกันให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมั่นคง ได้แก่ 1) ด้านจิตใจ 2) ด้านสังคม 3) ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม 4) ด้านเทคโนโลยี 5) ด้านเศรษฐกิจ ซึ่งต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมตามบริบทของกลุ่มและปัจจัยที่ส่งผลกระทบให้กลุ่มเจริญขึ้นหรือล่มสลาย นำไปสู่ความยั่งยืนในการประกอบอาชีพ

อภิปรายผล

1. ภูมิคุ้มกันทางอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 1) ด้านจิตใจ มีความภาคภูมิใจในการประกอบอาชีพ ยึดมั่นในแนวทางคุณธรรมจริยธรรมในการประกอบอาชีพ 2) ด้านสังคม มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีความเสียสละเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม 3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สามารถใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน 4) ด้านเทคโนโลยี มีการพัฒนาเทคโนโลยีภูมิปัญญาให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนสามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาวิสาหกิจของได้อย่างเหมาะสม 5) ด้านเศรษฐกิจ ดำรงชีวิตตัวอย่างพออยู่พอกินสมควรตามอัตภาพและฐานะของตนเองมีส่วนช่วยเหลือให้ชุมชนเกิดการเกื้อกูลกันสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เนื่องจาก การพึ่งตนเองทางด้านจิตใจมีความสำคัญเป็นลำดับแรกในแง่ของการกระตุ้นให้ บุคคลคิดแสวงหาหลักการและแนวทาง เพื่อนำมาพัฒนาตนเอง

และสังคม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันตระหนักถึงความรู้จักสามัคคี ในการดำเนินกิจการมีความเสียสละเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม สามารถใช้ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนมีการใช้ทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลกับสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน มีการพัฒนาเทคโนโลยีภูมิปัญญาให้สอดคล้องและ เป็นประโยชน์ต่อชุมชนสามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาวิสาหกิจของท่านได้อย่าง เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของสภาพแวดล้อมในชุมชนและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับ คนหมู่มาก และดำรงชีวิตอย่างพออยู่พอกินสมควรตามอัตภาพและฐานะของตนมีส่วน ช่วยเหลือให้ชุมชนเกิดการเกื้อกูลกันสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน สอดคล้องกับ (สุเมธ ตันติ เวชกุล, 2551) กล่าวถึง ภูมิคุ้มกัน หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการ เปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะ เกิดขึ้นในอนาคตโดยมีภูมิคุ้มกัน 5 ด้าน คือ ด้านจิตใจ เข้มแข็ง มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร ประณีประนอม นึกถึงประโยชน์ส่วนรวม ด้านสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูล รู้รักสามัคคี สร้างความ เข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รู้จักใช้และจัดการ อย่างฉลาดและรอบคอบและเกิดความยั่งยืนสูงสุด ด้านเทคโนโลยี รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม และสอดคล้องต่อความต้องการเป็นประโยชน์ต่อสภาพแวดล้อมและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม และพัฒนาจากภูมิปัญญาชาวบ้านก่อน และด้านเศรษฐกิจ เพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ดำรงชีวิต อย่างพอควร พออยู่ พอกิน สมควรตามอัตภาพและฐานะของตน

2. สร้างภูมิคุ้มกันทางอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ ก่อให้เกิดหลักสูตรการฝึกอบรมการทอผ้าไหมให้ได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์ ชุมชน และมีการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต โดยใช้หลักพอประมาณ หลัก เหตุผล หลักภูมิคุ้มกัน ส่งผลให้กลุ่มเกิดความยั่งยืนในการประกอบอาชีพ เนื่องจาก ผู้ประกอบการได้รับความรู้ในเรื่องมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ประโยชน์และความสำคัญของการ ได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน โครงการฝึกอบรมหลักสูตรฝึกอบรมนี้มีการจัด กระบวนการอบรมและหลักสูตรการอบรมที่สามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิกและมีความ ต่อเนื่องให้การสนับสนุนทั้งด้านวัสดุ อุปกรณ์และงบประมาณ ทำให้สมาชิกมีความมั่นใจ ในกระบวนการผลิตเพิ่มมากขึ้นและคาดหวังว่าผลิตภัณฑ์ของกลุ่มจะมีคุณภาพตามเกณฑ์ มาตรฐาน อีกทั้งมีการบูรณาการหลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับ

(เสริมศรี สุทธิสงค์, 2556) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการวิสาหกิจชุมชนกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ผลิตผ้าไหม ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า การดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มผู้ผลิตผ้าไหม ภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่ในระดับมาก โดยมีการดำเนินงานตามแนวทางของชุมชนพอประมาณในระดับมาก การดำเนินงานตามแนวทางของชุมชนมีเหตุผลในระดับมาก และการดำเนินงานตามแนวทางของชุมชนมีภูมิคุ้มกันที่ดีในระดับมาก การจัดการแบบพึ่งพาตนเอง การจัดการทุนชุมชน และการจัดการเรียนรู้ของชุมชนมีความสัมพันธ์กับชุมชนพอประมาณ พบว่า การจัดการวิสาหกิจชุมชนกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านชุมชนพอประมาณของวิสาหกิจกลุ่มผู้ผลิตผ้าไหม ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง การจัดการแบบพึ่งพาตนเอง การจัดการทุนชุมชนและการจัดการเรียนรู้ของชุมชน มีความสัมพันธ์กับชุมชนมีเหตุผล พบว่า มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง การจัดการแบบพึ่งพาตนเอง การจัดการทุนชุมชนและการจัดการเรียนรู้ของชุมชน มีความสัมพันธ์กับชุมชนมีภูมิคุ้มกันที่ดี พบว่ามีความสัมพันธ์กันในระดับสูง

3. รูปแบบภูมิคุ้มกันทางอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ Model Terms ซึ่งเป็นต้นแบบ ในการสร้างภูมิคุ้มกันทางอาชีพแบบพอเพียง อาศัยระบบภูมิคุ้มกันด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้านเทคโนโลยี และด้านเศรษฐกิจ เนื่องจาก การประกอบอาชีพที่มั่นคงภายใต้การรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มจะต้องอาศัยระบบภูมิคุ้มกันให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมั่นคง ได้แก่ 1) ด้านจิตใจ 2) ด้านสังคม 3) ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม 4) ด้านเทคโนโลยี 5) ด้านเศรษฐกิจ ซึ่งต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมตามบริบทของกลุ่มและปัจจัยที่ส่งผลกระทบให้กลุ่มเจริญขึ้นหรือล่มสลาย นำไปสู่ความยั่งยืนในการประกอบอาชีพ สอดคล้องกับ (อภิชัย พันธเสน และคณะ, 2550) ได้ศึกษาเรื่อง การประยุกต์พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม พบว่า จากการประมวลพระราชดำริสามารถประยุกต์เศรษฐกิจพอเพียง เข้ากับอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม มีใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม นั่นคือ ใช้เทคโนโลยี ที่มีราคาไม่แพง แต่ถูกหลักวิชาการ มีขนาดการผลิตที่เหมาะสม สอดคล้องกับความสามารถในการบริหารจัดการ ไม่โลภเกินไปและไม่เน้นกำไรระยะสั้นเป็นหลัก เน้นความซื่อสัตย์สุจริตในการประกอบการ ไม่เอาเปรียบใคร ผู้บริโภค และไม่เอาเปรียบแรงงาน หรือลูกค้า

ตลอดจนไม่เอารัดเอาเปรียบผู้จำหน่ายวัตถุดิบ เน้นการกระจาย ความเสี่ยงจากการมีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย และมีความสามารถในการปรับเปลี่ยนผลผลิตได้ด้วย เน้นการ บริหารความเสี่ยงต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่ก่อหนี้เงินกู้ขีดความสามารถในการจัดการ เน้นการตอบสนองตลาดภายในท้องถิ่น ภูมิภาค ตลาดภายในประเทศ และตลาดต่างประเทศเป็นหลัก ตามลำดับ ปัจจัยเหล่านี้จะช่วยให้วิสาหกิจสามารถพัฒนาได้อย่างมั่นคงในระยะยาว

สรุป

การวิจัยเรื่อง ภูมิคุ้มกันทางอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยได้ทราบผลศึกษาเกี่ยวกับ ภูมิคุ้มกันทางอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย ด้านจิตใจ มีความภาคภูมิใจในการประกอบอาชีพ ด้านสังคม มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สามารถใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน ด้านเทคโนโลยี มีการพัฒนาเทคโนโลยีภูมิปัญญาให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนสามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาวิสาหกิจของได้อย่างเหมาะสม ด้านเศรษฐกิจดำรงชีวิตอย่างพออยู่พอกินสมควรตามอัตภาพ การสร้างภูมิคุ้มกันทางอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ก่อให้เกิดหลักสูตรการฝึกอบรมการทอผ้าไหมให้ได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน และมีการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตโดยใช้หลักพอประมาณ หลักเหตุผล หลักภูมิคุ้มกัน ส่งผลให้กลุ่มเกิดความยั่งยืนในการประกอบอาชีพ รูปแบบภูมิคุ้มกันทางอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ Model Terms ซึ่งเป็นต้นแบบ ในการสร้างภูมิคุ้มกันทางอาชีพแบบพอเพียง อาศัยระบบภูมิคุ้มกันด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้านเทคโนโลยี และด้านเศรษฐกิจ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 การประยุกต์ใช้รูปแบบภูมิคุ้มกันทางอาชีพแบบพอเพียงสามารถทำได้ทุกระดับบูรณาการความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างความคุ้มกันที่ดีในระดับองค์กร และอุตสาหกรรม

1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญและผลักดันให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนดำเนินการตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นด้านพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล ด้านภูมิคุ้มกัน ด้านความรู้และด้านคุณธรรม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยวิสาหกิจชุมชนในรูปแบบการวิจัยและพัฒนาเพื่อพัฒนารูปแบบของการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจ

2.2 ควรมีการศึกษาในรูปแบบของการพัฒนา มูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อ จัดทำเป็นยุทธศาสตร์ของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่นำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็ง ของวิสาหกิจชุมชน

เอกสารอ้างอิง

มูลนิธิชัยพัฒนา. (2560). เศรษฐกิจพอเพียงทฤษฎีใหม่. เรียกใช้เมื่อ 20 ธันวาคม 2560 จาก <http://www.chaipat.or.th>

สุเมธ ตันติเวชกุล. (2551). พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับแนวคิดระบบเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมการอนุรักษ์ธรรมชาติและคุ้มครองสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: ด้านสุขภาพการพิมพ์.

เสรี พงศ์พิศ. (2550). เศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์.

เสริมศรี สุทธิสงค์. (2556). ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการวิสาหกิจชุมชนกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ผลิตผ้าไหม ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.

อภิชัย พันธเสน และคณะ. (2550). การประยุกต์พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับ
อุตสาหกรรมขนาดกลาง และขนาดย่อม. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย.